

5

Prevenció, Control i Assistència del VIH/SIDA i altres Infeccions de Transmissió Sexual (ITS)

- 5.1 Novetats editorials
- 5.2 Servei telefònic anònim: confidencial d'informació
- 5.3 Diagnòstic precoç de la infecció pel VIH
- 5.4 Accessibilitat al preservatiu
- 5.5 Monitoratge bioconductual del VIH/ITS
- 5.6 Intervencions en col·laboració amb ONG
- 5.7 Formació en ITS per a professionals assistencials
- 5.8 Atenció sanitària: lipoatròfia facial
- 5.9 Estigma i discriminació en el món laboral
- 5.10 Dia Mundial de la Sida

L'educació afectiva i sexual com a mitjà per reduir la transmissió del VIH entre la població jove

El material educatiu sobre afectivitat i sexualitat, adaptat a les diferents franges d'edat dels joves, són un suport per a les tasques de tutoria dels educadors. L'any 2008 es van editar 400.000 exemplars d'ambdós fullets.

Una de les activitats del Programa per a la Prevenió i l'Assistència de la Sida (PPAS) s'orienta a reduir l'aparició de nous casos de persones infectades pel VIH. L'educació afectiva i sexual ajuda a minimitzar la incidència d'aquesta infecció entre la població i a transmetre conductes segures. En aquest sentit, el PPAS ha apostat per treballar la prevenció entre els joves adolescents i preadolescents elaborant materials educatius amb la participació de diferents professionals. El fullet *A mi també em passa... I a tu?* és una publicació adreçada a joves de l'últim cicle d'educació primària (deu i onze anys) que té per objectiu facilitar la comprensió dels canvis i les vivències que es produeixen durant aquesta etapa de la persona. Per això, l'opuscle fa servir il·lustracions atractives per tal que els joves se sentin identificats amb el seu llenguatge i estil. L'any 2008 se'n van editar 200.000 exemplars.

Un altre material educatiu adreçat a sensibilitzar els estudiants de secundària és l'opuscle *Fes-te'l teu*, que pretén proporcionar als joves d'entre dotze i setze anys eines per acceptar els seus canvis i fomentar la comunicació i les actituds de respecte en les relacions afectives i sexuals. L'any 2008 se'n van editar 200.000 exemplars.

Ambdós materials, a més a més, posen l'accent en la importància del preservatiu per evitar no tan sols els embarassos, sinó també les infeccions de transmissió sexual.

El grup de treball Joves i Sida, el Departament d'Educació, la Secretaria de Joventut i altres professionals tant del vessant educatiu com sanitari han col·laborat activament en l'elaboració d'aquests materials.

El servei telefònic anònim i confidencial d'informació continua atenent els dubtes sobre el VIH i la sida

L'any 2008 es van rebre 1.909 trucades, el 76 % de les quals provenien de persones que van plantejar situacions viscuades en primera persona

L'any 1987 es va posar en marxa a Catalunya el Servei telefònic d'informació de la sida, que funciona de manera gratuïta des del 1992. Des d'aleshores s'han atès més de 103.000 consultes.

Un equip de professionals sanitaris atén les trucades i dona una atenció personalitzada per respondre tots els dubtes que es puguin tenir amb relació al VIH/SIDA. Els objectius principals d'aquest Servei són oferir suport emocional a les persones afectades per aquesta infecció, difondre mesures preventives, facilitar l'accés als recursos existents per fer front al VIH i fomentar el respecte envers les persones infectades. Però, a més a més, el servei telefònic permet al Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida (PPAS) conèixer les necessitats de la població respecte al VIH i la sida i saber la seva percepció del risc respecte a aquesta infecció, ja que les trucades ateses s'informatitzen mitjançant una butlleta que inclou l'edat, la població de procedència de la trucada i els motius de la seva consulta.

Entre gener i desembre del 2008, el servei telefònic va atendre 1.909 trucades, el 76 % de les quals provenien de persones que van plantejar situacions viscuades en primera persona. El motiu de consulta més freqüent va ser la demanda d'informació relacionada amb la prova de detecció d'anticossos contra el VIH.

Per tal de facilitar el coneixement de l'existència del servei telefònic, el PPAS distribueix anualment uns expositors amb targetes a diferents centres, entre els quals destaquen les farmàcies i els centres educatius. Aquestes targetes porten impreses quatre de les preguntes que es reben amb més freqüència, com també el número de telèfon del servei.

Evolució dels principals motius de consulta al servei telefònic

Any	Nombre de trucades	Motiu: exposició de risc	Motiu: prova VIH	Motiu: mesures preventives
2006	2.109	38,7 %	46,4 %	6,5 %
2007	2.327	45,6 %	54,5 %	5,8 %
2008	1.909	45,3 %	55,6 %	3,9 %

Les proves ràpides redueixen el retard diagnòstic del VIH

L'any 2008 es van fer a Catalunya 295.000 proves de detecció del VIH, de les quals 4.625 han estat proves ràpides. En els darrers anys s'ha reduït el retard en el diagnòstic des del 44,1 %, l'any 2003, fins al 32,6 %, l'any 2008.

A Catalunya s'estima que al voltant de 30.000 persones estan infectades pel VIH, tot i que moltes d'elles no ho saben. De fet, el 32 % dels nous casos d'infecció es diagnostiquen de manera tardana. El fet que entre el moment de la infecció i l'aparició dels primers símptomes passi generalment un període llarg de temps dificulta el diagnòstic precoç. En canvi, poder detectar la infecció ràpidament permet a la persona infectada accedir a un tractament eficaç que millora el seu pronòstic i la seva qualitat de vida, alhora que es redueix la transmissió del virus.

Aquestes dades demostren que cal intensificar les intervencions per tal de reduir el nombre de persones diagnosticades amb retard. Per aquest motiu, des del Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida s'han impulsat dues accions paral·leles per sensibilitzar sobre la importància del diagnòstic precoç del VIH.

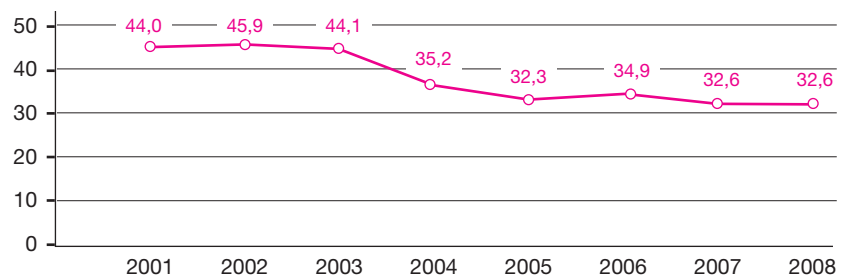
Les proves ràpides són una manera eficaç de fer accessible a la població les proves de detecció d'aquest virus. La via per aconseguir-ho són les organitzacions no governamentals de servei en sida (ONG/sida), que ofereixen la possibilitat de fer aquest examen a persones especialment vulnerables. Durant el 2008 es van incorporar dues noves entitats a les vuit que ja oferien aquesta prova l'any precedent, una prova que es van fer més de 4.600 persones.

El Dia de la Prova del VIH, una data que se celebra anualment des del 2003, és una altra iniciativa que pretén reduir el retard diagnòstic del VIH. L'any 2008 es va posar en marxa la campanya «VIH/sida. No hi donis més voltes. Fes-te la prova», una iniciativa conjunta del Departament de Salut, les organitzacions no governamentals de servei en sida, el Consell de Col·legis Farmacèutics de Catalunya i la Societat Catalana de Medicina Familiar i Comunitària. Coincidint amb aquesta iniciativa, les ONG/sida van ser presents als carrers de diverses ciutats catEs considera retard diagnòstic quan el valor del recompte de limfò-

Evolució del retard diagnòstic, 2001-2008

Es considera retard diagnòstic quan el valor del recompte de limfòcits més proper al diagnòstic d'infecció és inferior $200 \times 10^6/l$.

Font: Sistema d'informació dels nous diagnòstics d'infecció pel VIH

El «Programa Màquina» millora l'accessibilitat al preservatiu

Entre el 2003 i el 2008, 221 entitats s'han interessat pel «Programa Màquina», amb 331 punts d'instal·lació i 518 màquines instal·lades a 102 municipis de tot Catalunya.

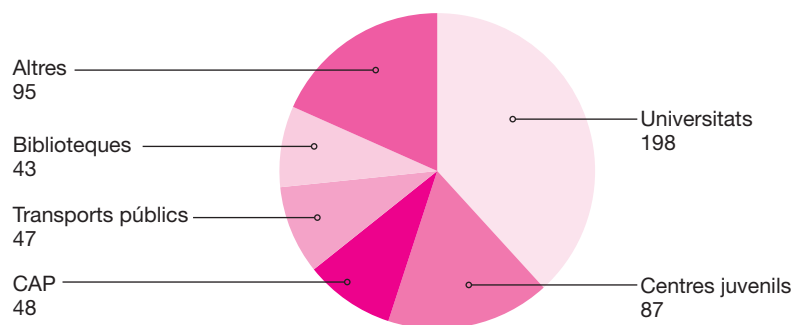
Com a resposta al nombre creixent d'infeccions pel virus del VIH a través de la via sexual a Catalunya, el Programa per a la Prevenió i l'Assistència de la Sida (PPAS) ha endegat un ampli ventall d'iniciatives, entre les quals destaca el Pla per a l'accessibilitat als preservatius, que inclou el «Programa Màquina».

Aquesta iniciativa pretén facilitar l'accés dels joves a aquest material preventiu. Per aconseguir-ho, el «Programa Màquina» redueix el cost dels preservatius i amplia els punts de dispensació. Aquest programa, doncs, consisteix en la instal·lació de màquines dispensadores de preservatius masculins en paquets de tres unitats a la meitat del preu de mercat.

Per tal d'escollir els punts de venda, es disposa de la col·laboració de les entitats del territori, a fi d'adequar la iniciativa a les necessitats reals de la població. L'objectiu bàsic no és instal·lar el nombre més gran possible de màquines, sinó ubicar-les de manera estratègica en llocs freqüentats per joves i, d'aquesta manera, afavorir-ne l'accés.

En aquest sentit, el «Programa Màquina», que funciona des del 2003, ha generat l'interès de més de 200 entitats, que han proposat més de 300 punts de venda. Les ubicacions més freqüents són universitats (amb 198 màquines instal·lades), centres juvenils (87), centres d'atenció primària (48), transports públics (47) i biblioteques (43).

Distribució equipaments «Programa Màquina»

Es duu a terme un nou monitoratge bioconductual entre la població vulnerable de contreure el VIH/sida

L'estudi en HSH del 2008 es va fer conjuntament amb altres països de l'est i el sud d'Europa i va ser finançat per la Comissió Europea.

Conducta sexual, HSH 2008

Tipus i nre. de parelles	Mitj.	%
Més de 10 parelles masc. (n=318)		38,4
Parelles sexuals fem. (n=360)		15,0
Parella estable (n=386)		53,4
Nre. de parelles	1,6	
Parella ocasional (n=394)		83,3
Nre. de parelles	19,5	

Tipus i nre. de parelles	%
Ha pagat per tenir relacions sexuals (n=334)	7,2
Ha cobrat per tenir relacions sexuals (n=321)	5,9

Des del 1993, el Centre d'Estudis Epidemiològics sobre les Infeccions de Transmissió Sexual i Sida a Catalunya (CEEISCAT) monitora i avalua la prevalença del VIH i altres Infeccions de Transmissió sexual (ITS) i els seus determinants. Aquesta informació s'utilitza, així, per avaluar i millorar les intervencions preventives que es porten a terme a Catalunya.

Un dels eixos principals del monitoratge i l'avaluació que realitza el CEEISCAT són les enquestes bioconductuals. D'una banda, es recullen les conductes de risc que poden facilitar la transmissió del VIH/ITS mitjançant enquestes voluntàries i anònimes a diversos col·lectius com ara el d'homes que tenen sexe amb altres homes (HSH), els usuaris de droga per via parenteral (UDVP), les dones treballadores del sexe (TS) i els joves. De l'altra, en aquests estudis es recullen també mostres biològiques (orina i saliva) per tal d'analitzar la presència o no del VIH i d'altres ITS.

Durant l'any 2008, el CEEISCAT va dur a terme el vuitè estudi bioconductual en la població d'UDVP reclutats en centres de reducció de danys que, per primera vegada, incloïa la recollida de mostres d'orina per estimar prevalències de clamídia i gonococ, el vuitè en la població de HSH i al final del 2009 s'iniciarà la tercera mesura de l'estudi en dones TS.

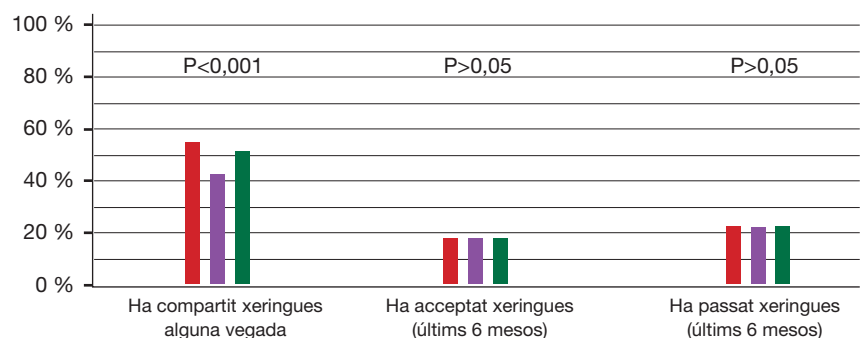
Aquestes enquestes complementen la informació que es recull en els sistemes de vigilància epidemiològica formals i són una peça clau per definir i avaluar les intervencions preventives específiques dirigides a grups vulnerables.

El fet de disposar d'aquesta informació des del 1993 ha fet que el European Centre for Disease Control (ECD) identifiqués Catalunya, juntament amb Suïssa, com les regions amb el millor grau d'integració dels sistemes de monitoratge de l'epidèmia VIH.

Conductes de risc relacionades amb l'ús de drogues injectades

Prevalença de compartir xeringues usades entre els injectors espanyols i immigrants reclutats en centres de reducció de danys a Barcelona

■ Espanyols / ■ Immigrants / ■ Total

Les subvencions públiques impulsen els projectes de prevenció de la infecció pel VIH desenvolupats per les organitzacions no governamentals de servei en sida (ONG/sida)

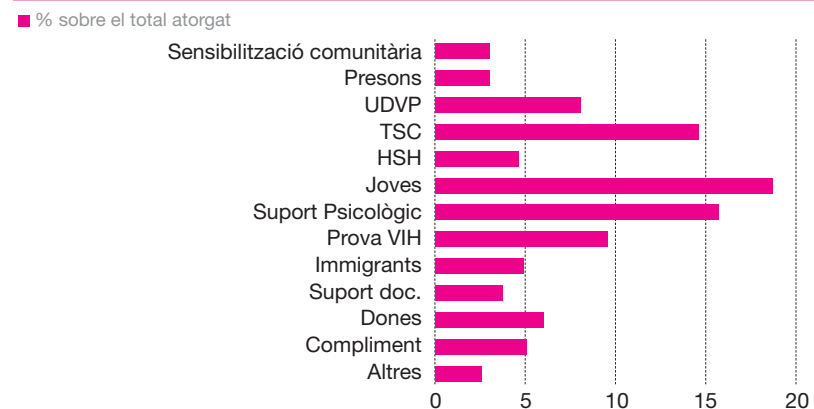
L'any 2008, l'aportació econòmica del PPAS a projectes de prevenció desenvolupats per ONG/sida va ser d'1.708.674 euros, cosa que representa un increment del 8,5 % respecte al 2007.

El Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida (PPAS) ofereix suport tècnic i econòmic des del 1992 a projectes de prevenció de la infecció pel VIH desenvolupats per organitzacions (ONG/sida) no governamentals de servei en sida. Aquestes aportacions econòmiques es fan anualment i una bona part s'atorguen en forma de subvencions mitjançant convocatòria pública.

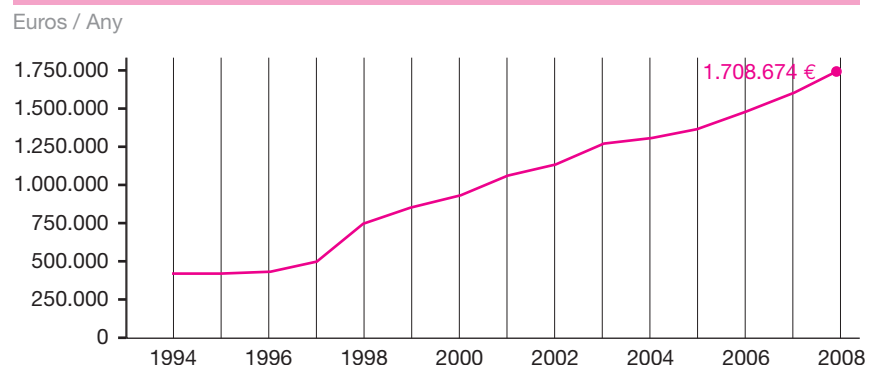
L'any 2008, 91 projectes de prevenció d'aquest problema de salut desenvolupats per 38 ONG/sida catalanes van rebre suport tècnic i econòmic. En aquest sentit, la inversió del PPAS en aquestes iniciatives va suposar una despesa d'1.708.674 euros. Els projectes subvencionats tenen diferents àmbits d'actuació i incideixen sobre un ampli ventall de col·lectius poblacionals.

Durant el 2008 es van prioritzar les accions adreçades a millorar la detecció precoç de la infecció pel VIH mitjançant dispositius que no pertanyen a la xarxa sanitària normalitzada i el públic prioritari de les intervencions va ser el jove.

Aportacions econòmiques a ONG/sida per a projectes de prevenció

Projectes ONG/sida. Total aportacions econòmiques

La formació dels professionals assistencials facilita la detecció precoç de les ITS

La formació dels professionals sanitaris permet potenciar les seves habilitats en la prevenció i la detecció precoç de les ITS, especialment la infecció pel VIH.

El Programa per a la prevenció i l'assistència de la sida (PPAS) aposta per formar els professionals mèdics per tal d'habilitar-los en l'abordatge i el maneig de les infeccions de transmissió sexual (ITS). Per això, anualment el PPAS col·labora en el disseny i l'organització de cursos de formació per actualitzar i millorar els coneixements dels professionals.

Destaquen tres cursos de l'any 2008. El primer, amb el suport conjunt del PPAS i la Direcció General de Planificació i Avaluació, fou el Curs Interactiu sobre el Maneig de les ITS, que s'adreçava als professionals dels programes d'atenció a la salut sexual i reproductiva (PASSIR) per tal de potenciar la seva participació activa en la prevenció i el control de les ITS. Se sustentava en el treball de casos pràctics i abordava l'ús de tècniques d'entrevista motivacional per a la modificació de conductes. El 2008 es van fer quatre edicions d'aquest curs a tot Catalunya i es van formar 150 professionals dels PASSIR.

Per la seva banda, dins del projecte FISS i dirigit per la unitat de recerca (IDIAP) de l'àmbit de Costa de Ponent (ICS), es va fer el Curs Bàsic sobre ITS per a Professionals dels Equips d'Atenció Primària (EAP), que tenia com a objectiu principal potenciar la intervenció assistencial i preventiva dels professionals dels EAP en la prevenció i el control de les ITS. El curs es va estructurar com a formació de formadors i es preveu arribar a formar 300 professionals sobre el maneig d'aquestes infeccions.

També el 2008 es va organitzar per primer cop un Curs Teoricopràctic sobre Prevenció i Control de les ITS, organitzat pel Centre d'Estudis Epidemiològics sobre les ITS i Sida de Catalunya i amb el suport del Departament de Salut i la UAB. El curs, adreçat a tots els professionals i treballadors de la salut des de diversos àmbits i nivells sanitaris, va revisar les bases científiques i els fonaments de la prevenció i el control de les ITS i va actualitzar els coneixements sobre els agents etiològics, el diagnòstic i el tractament i les actuacions dutes a terme des dels diferents sectors i nivells sanitaris.

Salut Pública incorpora com a prestació el tractament de la lipoatròfia facial provocada pel tractament antiretroviral

Catalunya és l'única comunitat autònoma que preveu dues possibilitats de tractament de lipoatròfia facial segons el grau d'afectació.

Zona més afectada per la lipoatròfia facial

La lipoatròfia és una pèrdua anormal del greix corporal, especialment del que es troba per sota de la pell (greix subcutani). En el cas de la cara, les galtes perden el seu volum i apareixen més enfonsades. Si el problema persisteix, el rostre pot mostrar una aparença esquelètica.

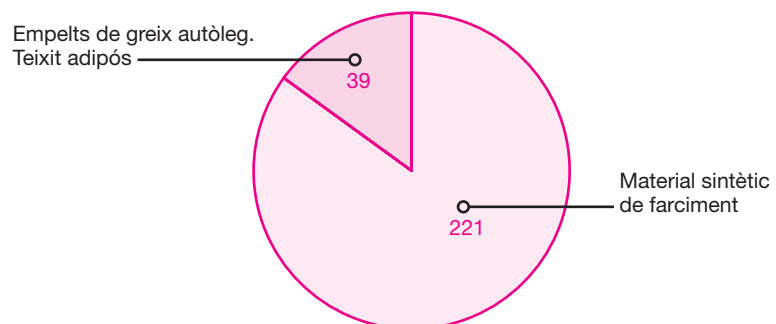
La lipoatròfia facial és un efecte secundari del tractament amb fàrmacs antiretrovirals. Per a moltes persones afectades pel virus, la lipoatròfia s'ha convertit en una situació angoixant. I és que si bé no compromet la vida, és una de les complicacions més estigmatitzants i problemàtiques, que pot provocar la pèrdua de confiança i qualitat de vida.

Per aquest motiu, des del Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida (PPAS), el Departament de Salut ha volgut donar resposta a la necessitat d'oferir un tractament a les persones que presenten aquest problema amb un protocol d'actuació.

Hi ha dos tipus d'intervencions quirúrgiques: l'una utilitza greix del mateix pacient i l'altra, material sintètic. Són considerats tractaments de cirurgia reparadora (no de cirurgia estètica) i, per tant, estan inclosos com una prestació del sistema sanitari públic.

En el darrer trimestre del 2008, a Catalunya s'han fet un total de 260 tractaments de lipoatròfia facial, dels quals 39 han estat amb empelt de greix i 221 amb material sintètic. El seguiment de tots els casos tractats permet al PPAS valorar i conèixer millor els resultats amb les diferents tècniques quirúrgiques utilitzades.

Nombre de tractaments en cadascuna de les tècniques durant l'any 2008.

El Departament de Salut endega una campanya per evitar la discriminació dels infectats pel VIH en el món laboral

L'estigmatització i la discriminació relacionades amb el VIH/sida poden produir falta d'autoestima i autoexclusió en les persones que les pateixen.

A Catalunya s'estima que hi ha al voltant de 30.000 persones que viuen amb el VIH/sida, de les quals el 96,4 % es troben en edat laboral.

El lloc de treball és una part integrant de la vida de les persones on cal valorar el treballador per les seves actituds i aptituds, per la seva qualificació i vàlua professional, i no per ser una persona infectada pel VIH. De fet, una persona infectada pel virus pot fer la seva feina com qualsevol altra.

Desafortunadament, l'estigmatització i la discriminació associades a la infecció encara existeixen, cosa que constitueix un obstacle important a l'hora de prevenir noves infeccions i facilitar-ne l'assistència, el suport i el tractament adequats. Per aquest motiu, el Departament de Salut va impulsar la campanya «Amb la sida, fem la nostra feina».

La iniciativa pretenia sensibilitzar tota la població, especialment el món empresarial, sobre la presència d'aquest problema en el lloc de treball. A més a més, intentava enfortir i fer complir les estratègies per combatre'l, com també garantir que les persones infectades pel VIH gaudeixin dels seus drets i llibertats fonamentals respectant la seva dignitat, intimitat i confidencialitat. D'altra banda, també es va fer difusió del servei d'atenció telefònica gratuït per atendre i assessorar totes aquelles persones que consideren que han estat discriminades per algun tema relacionat amb el VIH/sida.

Es va fer difusió de la campanya a través de diferents mitjans de comunicació (premsa gratuïta, publicitat exterior, ràdio i Internet). A més a més, es va crear un espai informatiu, juntament amb un qüestionari, al lloc web del Departament de Salut que va rebre cinc vegades més visites que el lloc web general de la sida.

Per dur a terme la campanya es va crear un grup assessor d'experts en el tema amb representació multisectorial format pels departaments de Salut, de Treball i de Governació i Administracions Públiques, representants del món empresarial i dels sindicats, organitzacions no governamentals de servei en sida i fundacions d'integració social i laboral.

Elements propis de la campanya i activitats fetes al seu voltant

Roda de premsa

- Presentació de la campanya "Amb la sida, fem la nostra feina"

Elements de la campanya

- Premsa gratuïta
- Publicitat exterior: opus circuit metro i FGC
- Falques de ràdio
- On-line (bàner, mailing video viral i web)
- Telèfon d'atenció 900 21 22 22
- Mailing persones clau

Taules de debat

- VIH/sida: per què l'estigmatització i la discriminació?
- VIH/sida: facilitem la integració laboral?
- VIH/sida: drets i confidencialitat.

5.10

Prevençió, Control i Assistència del VIH/SIDA
i altres Infeccions de Transmissió Sexual (ITS)
Dia Mundial de la Sida

El Dia Mundial de la Sida, amb el lema «Actua. Mantenim la promesa», fomenta la solidaritat amb les persones afectades pel VIH i la sida

El lema «Actua. Mantenim la promesa» vol sensibilitzar sobre la importància de la prevenció, un element indispensable per combatre el VIH i la sida i altres infeccions de transmissió sexual.

L'1 de desembre de 2008 es va commemorar el vintè aniversari del Dia Mundial de la Sida. Es tracta d'una diada instaurada per l'Organització Mundial de la Salut (OMS) l'any 1988 per sensibilitzar la societat sobre la infecció pel VIH i la sida, la solidaritat envers els afectats i promoure la mobilització de recursos i intervencions preventives.

Precisament, per celebrar l'aniversari i afegir-se a aquesta iniciativa, el Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida (PPAS) del Departament de Salut va editar i distribuir un comunicat conjunt amb el lema «Actua. Mantenim la promesa». Centrada en la prevenció de la infecció pel VIH, a la iniciativa es van adherir diferents institucions, organitzacions no governamentals de servei en sida (ONG/sida), entitats diverses i un bon nombre de mitjans de comunicació.

Amb motiu d'aquesta jornada, el PPAS va elaborar i distribuir diferents materials com ara llaçets vermells, calendaris de butxaca i pòsters amb el lema de la campanya. D'altra banda, va col·laborar donant suport tècnic i econòmic a les activitats que van dur a terme les diferents ONG/sida que participaven en aquesta diada. I és que, sens dubte, ocasions com aquestes són un bon moment per reafirmar el compromís dels líders i els responsables pel que fa a l'accés universal a la prevenció, el tractament i l'atenció a les persones afectades.

